

Autorki: Katarzyna Malicka-Pędzik • Małgorzata Jas
Autorka aktualizacji: Beata Soboń

Rodzic jako wartość we włączającej szkole ponadpodstawowej

Autorki: Katarzyna Malicka-Pędzik • Małgorzata Jas
Autorka aktualizacji: Beata Soboń

Rodzic jako wartość we włączającej szkole ponadpodstawowej

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Warszawa

Konsultacja merytoryczna

Joanna Soboń

Eksperti Wydziału Edukacji Włączającej

Redakcja i korekta

Małgorzata Pawłowska

Agnieszka Leleniewska

Projekt okładki, layout,
redakcja techniczna i skład

Wojciech Romerowicz

Fotografia na okładce: © VadimVasenin/ Bank zdjęć Photogenica

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Warszawa 2022–2024

Wydanie I

ISBN 978-83-67366-14-4

ISBN 978-83-67366-11-3 (pakiet II: *Poradnik dla dzieci, uczniów i rodziców w zakresie edukacji włączającej*)

Stan prawny na 1 września 2024 r.

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach licencji

Creative Commons Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

I. Twoje dziecko w edukacji włączającej – co to oznacza?	4
1. Czym jest edukacja włączająca?	4
2. Co się dzieje, kiedy dzieci spotykają się w klasie zróżnicowanej pod względem potrzeb?	5
3. Czego możesz oczekiwać od szkoły włączającej?	5
II. Jaką pomoc Twoje dziecko może otrzymać w szkole?	8
III. Jaka jest rola rodzica na różnych etapach udzielania pomocy?	10
1. Etap oceny funkcjonalnej – rozpoznawanie potrzeb, możliwości i czynników środowiskowych wpływających na funkcjonowanie dziecka	11
2. Etap udzielania wsparcia (w zakresie edukacyjnym, wychowawczym, organizacyjnym i innych)	11
3. Etap oceny i weryfikacji udzielonego wsparcia oraz wykorzystywanych form pracy	12
IV. Jak będą przebiegać procedury edukacyjne w szkole Twojego dziecka?	13
1. Nawiązanie relacji z Twoim dzieckiem przez nauczyciela pierwszym krokiem do relacji rówieśniczych	13
2. Uniwersalne projektowanie w procesie wychowawczym	14
3. Dostosowania do potrzeb grup i poszczególnych uczniów	14
4. Sposoby motywowania do nauki i aktywności	15
5. Weryfikowanie osiągnięć uczniów	18
6. Twoja rola w procesie edukacyjnym i prawo do wsparcia ze strony szkoły	18
V. Jak będzie przebiegać proces wychowawczy w szkole Twojego dziecka?	20
VI. Jakiego wsparcia możesz oczekiwać od poradni psychologiczno-pedagogicznej?	21
VII. Jaka jest rola Twojego dziecka w tym całym procesie i jak mu możesz pomóc w pełnieniu tej roli?	22
VIII. Jak omijać rify we współpracy ze szkołą i poradnią?	24
IX. Gdzie szukać pomocy, jeśli coś nie działa tak, jak powinno?	25

I. Twoje dziecko w edukacji włączającej – co to oznacza?

Rodzicu,

Twoje nastoletnie dziecko ma za sobą etap edukacji podstawowej i właśnie rozpoczęło kolejny – stało się uczniem albo uczennicą szkoły ponadpodstawowej. To szkoła branżowa, liceum ogólnokształcące lub technikum. Niezależnie od tego, do której szkoły poszła Twoja pociecha, był to ważny wybór zarówno dla niej, jak i dla Ciebie. Dojście do tego momentu wymagało od Ciebie podejmowania decyzji kluczowych dla realizacji najważniejszego celu rodzicielstwa, jakim jest nauczenie dziecka samodzielności. Masz za sobą doświadczenia związane ze wspieraniem go na ścieżce edukacji (od przedszkola przez szkołę podstawową), którą dziś wędruje ono ku dorosłości. Również Twoje nastoletnie dziecko zdobyło багаż doświadczeń, które je częściowo ukształtowały. Od Twojego dalszego wsparcia, ale także stawiania mądrych wymagań zależeć będzie jego rozwój na kolejnych etapach.

Edukacja włączająca wspiera wychowanie młodzieży w poszanowaniu prawa każdego człowieka do godnego, samodzielnego życia. Gwarantuje **kształcenie wysokiej jakości wszystkim uczniom**, by umożliwić im rozwój osobisty na miarę ich możliwości oraz pełne uczestnictwo w życiu społecznym.

1. Czym jest edukacja włączająca?

Edukacja włączająca to podejście w procesie kształcenia i wychowania zakładające wspólną naukę z rówieśnikami. Szkoła włączająca zapewnia każdemu uczniowi warunki do harmonijnego rozwoju, wsparcie specjalistów w zakresie pomocy psychologiczno-pedagogicznej i wspólny program kształcenia. To **edukacja oparta na szacunku dla różnorodności**, świadomym rozwijaniu poprawnych relacji międzyludzkich i budowaniu poczucia bezpieczeństwa.

W proces ten zaangażowani są zarówno pracownicy pedagogiczni, jak i niepedagogiczni. Nauczanie włączające gwarantuje taki dobór metod pracy, materiałów i pomocy dydaktycznych, który umożliwia każdemu uczniowi osiągnięcie celów uczenia się.

Szkoła włączająca to także **przyjazna przestrzeń dla rodziców**. Otwarcie szkoły na partnerską współpracę z nimi stanowi fundament edukacji włączającej.

2. Co się dzieje, kiedy dzieci spotykają się w klasie zróżnicowanej pod względem potrzeb?

W edukacji włączającej osobisty rozwój ucznia jest traktowany priorytetowo. Proces kształcenia i wychowania opiera się na współpracy w klasie zróżnicowanej pod względem potrzeb. Nastolatek spotyka się tam z talentami, ograniczeniami i potrzebami rówieśników. Widząc pokonywanie trudności przez innych, rozumie konieczność wkładania wysiłku w rozwój swojego potencjału oraz przełamywania własnych ograniczeń czy barier na drodze do wyznaczonych celów. **Naturalne zróżnicowanie klasy szkolnej jest traktowane jako kapitał sprzyjający realizacji wspólnych celów** wychowawczych i edukacyjnych.

Wsparcie szkoły, która realizuje edukację włączającą, jest ukierunkowane na budowanie otwartości i życzliwości we wzajemnych relacjach młodzieży. Szacunek dla różnorodności to postawa, która prowadzi do tolerancji i akceptacji każdego człowieka. Tym samym ułatwia start w dorosłe życie.

3. Czego możesz oczekiwać od szkoły włączającej?

Szkoła włączająca jest miejscem przyjaznym dla wszystkich. Możesz liczyć, że Twoje dziecko otrzyma w niej pełną akceptację i wsparcie. Zapewnia ona **dostępność w obszarach: architektonicznym, cyfrowym, informacyjno-komunikacyjnym**.

W nauczaniu włączającym zajęcia zorganizowane są w taki sposób, by umożliwić każdemu uczniowi zapoznanie się z nowym materiałem przy zastosowaniu różnych metod jego prezentacji. Skuteczne zapamiętywanie polega bowiem na wykorzystywaniu wielu zmysłów (wzroku, słuchu, dotyku) oraz angażowaniu pozytywnych emocji (zainteresowania, radości, zadowolenia). Każdy uczeń może mieć własny sposób skutecznego uczenia się. O doborze metod pracy decyduje rodzaj prezentowanych treści, specyfika przedmiotu, potrzeby i możliwości uczniów oraz ich zainteresowania.

Szkoła włączająca zapewnia **adekwatne wsparcie edukacyjno-specjalistyczne** każdemu uczniowi. Przystaje ono do aktualnych potrzeb i możliwości danego ucznia. Rodzice mogą zwrócić się o objęcie swojego dziecka pomocą psychologiczno-pedagogiczną. Jeżeli młody człowiek przeżywa trudności, zadania wydają się go przerastać, ma problem z nawiązaniem i utrzymaniem relacji rówieśniczych bądź niechętnie chodzi do szkoły, to nie należy czekać, tylko od razu zwrócić się o pomoc do nauczycieli lub szkolonych specjalistów. Nie zawsze rozmowa o trudnościach wystarczy. Szkoła włączająca jest gotowa na wsparcie każdego ucznia zarówno w czasie zajęć lekcyjnych, jak i w ramach zajęć z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

Rodzice nastolatka, którego potrzeby wynikają ze szczególnych uzdolnień, stanu zdrowia czy stwierdzonych zaburzeń neurorozwojowych, mają prawo oczekiwać od szkoły kompleksowej i fachowej pomocy. Oprócz organizacji zajęć specjalistycznych oraz dostosowania wymagań edukacyjnych do potrzeb i możliwości psychofizycznych ucznia, istotne są także inne **formy wsparcia**. Należą do nich m.in.:

- **działania w grupie rówieśniczej** – integracja z rówieśnikami poprzez wspólne projekty, grupy dyskusyjne czy warsztaty, które mogą wspierać rozwój społeczny i emocjonalny ucznia;
- **koła zainteresowań** – włączenie młodego człowieka w zajęcia tematyczne, które rozwijają jego pasje i talenty, np. koła naukowe, artystyczne, sportowe czy techniczne;
- **indywidualne plany edukacyjne** – tworzenie spersonalizowanych programów nauczania, które uwzględniają mocne strony i potrzeby ucznia, zapewniając mu odpowiednie wyzwania i wsparcie;
- **wsparcie psychologiczne** – regularne spotkania z psychologiem lub terapeutą, które pomagają nastolatkowi radzić sobie z emocjonalnymi i społecznymi wyzwaniami;
- **zajęcia rekreacyjne** – organizacja czasu wolnego w sposób, który sprzyja zdrowiu psychicznemu i fizycznemu młodego człowieka, np. zajęcia sportowe, wycieczki, warsztaty kreatywne;
- **wsparcie rodziny** – programy wsparcia dla rodziców, które pomagają im lepiej zrozumieć potrzeby swojego dziecka i wspomagają ich w codziennych wyzwaniach wychowawczych;
- **współpraca z instytucjami zewnętrznymi** – koordynacja działań z organizacjami i instytucjami, które mogą oferować dodatkowe wsparcie, takimi jak fundacje, poradnie psychologiczno-pedagogiczne czy placówki medyczne.

Rodzice mają prawo oczekiwać, że ich dziecko otrzyma wsparcie dostosowane do jego indywidualnych potrzeb, obejmujące zarówno aspekty edukacyjne, jak również społeczne i emocjonalne. Tylko takie holistyczne podejście zapewni młodemu człowiekowi optymalne warunki do wszechstronnego rozwoju.

Jeżeli rozwój nastolatka budzi obawy rodziców, powinni oni zgłosić się do poradni psychologiczno-pedagogicznej z prośbą o **przeprowadzenie diagnozy**. Wniosek o badanie dziecka składają rodzice. Diagnoza postawiona przez specjalistów z poradni psychologiczno-pedagogicznej pomaga zrozumieć potrzeby dziecka i ułatwia zaplanowanie wsparcia gwarantującego rozwój jego potencjału. To wskazówki zarówno dla nauczycieli, jak i dla rodziców.

Szkoła włączająca promuje **relacje międzyludzkie oparte na szacunku**. Można zatem oczekiwać atmosfery akceptacji, przychylności wobec różnorodnych talentów,

zainteresowań i potrzeb. To wspólnota, która otwiera się na wszystkich uczniach. Daje im prawo do wyrażania siebie i poszukiwania swojego miejsca na drodze ku dorosłości. To również przestrzeń zapewniająca bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne.

Kierunki działań wychowawczych i profilaktycznych określone są w oparciu o **oczekiwania rodziców**, którzy opracowują i uchwalają program wychowawczo-profilaktyczny szkoły w porozumieniu z radą pedagogiczną. Zaangażowanie rodziców (ich obecność w szkole, współpraca z radą pedagogiczną, zainteresowanie postępami edukacyjnymi swojego dziecka) to bardzo ważny czynnik, który ma wpływ nie tylko na motywację nastolatka do pracy, ale i na proces jego uczenia się, wyznaczanie celów i dążenie do ich osiągnięcia.

II. Jaką pomoc Twoje dziecko może otrzymać w szkole?

Szkoła włączająca jest **szkołą dla wszystkich uczniów**. Każdy młody człowiek otrzyma w niej pomoc w zakresie rozwoju swojego potencjału i zdolności, przezwycięzania trudności edukacyjnych, radzenia sobie z emocjami, funkcjonowania w grupie rówieśniczej i środowisku szkoły. Szkoła tego typu zapewnia też bezpieczne warunki oraz atmosferę wolną od przemocy psychicznej. Daje szansę na rozwijanie zainteresowań i szczególnych uzdolnień poprzez wspieranie ucznia i promowanie jego osiągnięć. W sytuacjach trudnych, traumatycznych, losowych lub bytowych wsparcie, oprócz pomocy psychologicznej, może obejmować także pomoc materialną, którą organizuje się we współpracy z jednostkami pomocy społecznej.

Uczniowie z niepełnosprawnościami mogą liczyć na pomoc pedagogów, psychologów i nauczycieli specjalistów oraz taką organizację kształcenia i wychowania, która wynika z mocnych stron i potrzeb uczniów. **Dobór metod pracy w zróżnicowanych klasach nie stygmatyzuje nikogo**, ponieważ każdy uczeń jest ważny i samodzielnie dokonuje wyborów edukacyjnych spośród propozycji przygotowanych przez nauczycieli.

Nauczyciele oraz specjaliści (pedagog specjalny, pedagog, psycholog, logopeda, terapeuta pedagogiczny, doradca zawodowy) kładą ogromny nacisk na wsparcie każdego ucznia, aby mógł on w pełni wykorzystać swoje możliwości oraz uczestniczyć w życiu szkoły i integrować się z rówieśnikami.

Ważne jest, aby rodzice włączyli się w proces wsparcia swojego nastoletniego dziecka i **potrafili zaobserwować**:

- jaki styl nauki reprezentuje;
- jaka jest jego motywacja do pracy;
- jak sobie radzi w sytuacjach stresu;
- czy nawiązuje satysfakcjonujące relacje koleżeńskie;
- jak współpracuje z dorosłymi;
- czy zna i rozumie zasady zachowania;
- czy potrafi podejmować obowiązki i wywiązywać się z nich;
- czy wyniki jego pracy są adekwatne do czasu włożonego w jej przygotowanie;
- czy jest aktywne fizycznie;
- na ile jest samodzielne w swoim życiu.

Wyniki obserwacji dziecka przez rodziców i nauczycieli oraz dobra komunikacja między dorosłymi pozwalają zauważyć bieżące potrzeby młodego człowieka i udzielić mu adekwatnego wsparcia. Celem **pomocy psychologiczno-pedagogicznej** jest wzmocnienie potencjału, mocnych stron i uzdolnień nastolatka

oraz ograniczenie trudności, z jakimi się on boryka. Tak rozumiane wsparcie pozwala na poprawę relacji koleżeńskich, lepsze funkcjonowanie w społeczności szkoły i przygotowanie do dorosłego życia.

Rodzice, którzy dostrzegają potrzeby swojego nastoletniego dziecka, mogą sami wystąpić do szkoły z wnioskiem o udzielenie mu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Powinni zgłosić się do wychowawcy, specjalisty zatrudnionego w szkole lub dyrektora. **Uważni rodzice są najlepszym źródłem informacji dla nauczycieli.** Mogą opisać, na czym polegają problemy ich dziecka, w jakim zakresie utrudniają mu one funkcjonowanie w szkole, a także jakiej formy pomocy ono oczekuje.

Formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej proponowane przez szkołę muszą być zaakceptowane przez rodziców (lub pełnoletniego ucznia). Po podjęciu przez dyrektora decyzji o rodzaju i wymiarze zajęć rodzice (lub pełnoletni uczeń) mogą **wyrazić zgodę na oferowane wsparcie lub odmówić**. Udział w zajęciach w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej jest dobrowolny i nieodpłatny. Tego rodzaju wsparcie ma istotne znaczenie dla rozwoju młodego człowieka, dlatego warto dokładać wszelkich starań, aby korzystał on z proponowanych form pomocy w możliwie najpełniejszy sposób. [Tutaj można znaleźć proponowane formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej.](#)

Rodzice także mają prawo do wsparcia ze strony szkoły. Formami pomocy przewidzianymi dla nich są porady, konsultacje, warsztaty i szkolenia. Celem pomocy skierowanej do rodziców jest wsparcie ich w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych oraz podnoszenie ich umiejętności wychowawczych. Wsparcie rodziców w konsekwencji przekłada się na lepsze funkcjonowanie ucznia.

III. Jaka jest rola rodzica na różnych etapach udzielania pomocy?

Rola rodziców w wychowaniu nastolatka jest kluczowa dla jego rozwoju i kształtowania wartości. Oto jej kilka istotnych aspektów:

- **wsparcie emocjonalne** – nastolatek przechodzi wiele zmian emocjonalnych i psychologicznych. Rodzice powinni być dostępni, aby go wysłuchać, zrozumieć jego trudności i radości oraz zaoferować mu wsparcie emocjonalne;
- **kształtowanie wartości** – rodzice odgrywają istotną rolę w przekazywaniu wartości moralnych i społecznych. Poprzez rozmowy, przykłady i poczucie wspólnoty rodzina kształtuje system wartości, który nastolatek przyjmuje;
- **wspieranie autonomii** – młody człowiek rozwija swoją tożsamość i potrzebuje autonomii. Rodzice powinni umożliwiać mu podejmowanie decyzji i przejmowanie odpowiedzialności, jednocześnie udzielając wsparcia i udostępniając swoje doświadczenie;
- **kształtowanie umiejętności życiowych** – rodzice powinni pomagać nastolatkowi rozwijać praktyczne umiejętności życiowe, takie jak np. zarządzanie finansami, gotowanie, organizacja czasu czy rozwiązywanie problemów;
- **budowanie zdrowej komunikacji** – komunikacja jest kluczowym elementem w relacji rodzic – nastolatek. Otwarta i szczerze prowadzona rozmowa sprzyja zrozumieniu siebie nawzajem, rozwiązywaniu konfliktów i budowaniu zaufania;
- **zdrowie psychiczne** – rodzice powinni dbać o zdrowie psychiczne nastolatka, biorąc pod uwagę ewentualne wyzwania związane z okresem dojrzewania;
- **monitorowanie i ustalanie granic** – choć istotne jest umożliwienie młodemu człowiekowi samodzielności, rodzice powinni nadal monitorować jego bezpieczeństwo i ustalać odpowiednie granice, aby zapewnić mu zdrowy rozwój;
- **wspólne spędzanie czasu** – wspólne aktywności rodzinne są ważne dla budowania relacji. Regularne spędzanie czasu razem sprzyja budowaniu silnych więzi emocjonalnych;
- **promowanie odpowiedzialności społecznej** – szacunek i empatia dla innych oraz zaangażowanie w działania społeczne to elementy, które rodzice mogą rozwijać u swojego nastolatka;
- **budowanie pewności siebie** – poprzez pozytywne zachęty, wsparcie i docenianie osiągnięć swojego dziecka rodzice pomagają mu budować pewność siebie i rozwijać zdolność radzenia sobie w różnych sytuacjach.

Rola rodziców w wychowaniu nastolatka polega na równowadze między udzielaniem mu wsparcia a umożliwianiem samodzielności, co sprzyja jego pełnemu i zdrowemu rozwojowi.

1. Etap oceny funkcjonalnej – rozpoznawanie potrzeb, możliwości i czynników środowiskowych wpływających na funkcjonowanie dziecka

Ocena funkcjonalna to rozpoznanie potencjału dziecka oraz jego **zachowań w różnych sytuacjach – rodzinnych i szkolnych**. Jej wynikiem powinno być dokładne określenie możliwości edukacyjnych ucznia oraz wyjaśnienie podłoża jego zachowań obserwowanych w rodzinie, grupie koleżeńskiej i klasie szkolnej.

Nie ma możliwości dokonania właściwej oceny funkcjonowania dziecka bez udziału rodziców i ich informacji o nim. Każde zachowanie w rodzinie jest umiejscowione w konkretnej sytuacji i ma znaczenie dla dziecka oraz rodziców. Poznanie tego kontekstu i motywów zachowań nastolatka przybliży specjalistów do odkrycia, jakiego wsparcia on potrzebuje. Ważne są również informacje, które uczeń przekazuje rodzicom na temat swojego życia szkolnego. Każdy młody człowiek funkcjonuje równocześnie w rodzinie, grupie znajomych, szkole. Każda z tych grup i relacji może wpływać na jego zachowanie. Tylko pełna i **pochodząca z różnych źródeł wiedza pozwala na dobranie właściwych form pomocy**. Rola rodziców w tym procesie jest ogromna.

W trakcie oceny funkcjonalnej może okazać się, że młody człowiek zachowuje się inaczej w domu, a inaczej w szkole. Przyczyn takiej sytuacji może być wiele. Nastolatek w znanej sobie przestrzeni domu, z rodziną czuje się bezpiecznie. W zupełnie nowej sytuacji, wśród obcych osób może reagować wycofaniem lub agresją. Specjaliści z poradni psychologiczno-pedagogicznej i nauczyciele dokładają wszelkich starań, aby wesprzeć ucznia. Dlatego na etapie oceny potrzeb dziecka rodzice powinni dążyć do pełnej współpracy ze szkołą.

2. Etap udzielania wsparcia (w zakresie edukacyjnym, wychowawczym, organizacyjnym i innych)

Ocena potrzeb dziecka i dotarcie do źródeł jego problemów to pierwszy krok. Kolejny krok, czyli **etap wsparcia**, jest równie istotny. Zazwyczaj jest on rozłożony w czasie. Zmiana nawyków uczenia się, wyrównanie zaległości edukacyjnych, nabycie nowych umiejętności lub postaw to długotrwałe zadanie. Jeśli jest ono trudne dla ludzi dorosłych, to tym bardziej dla nastoletniego dziecka, które dopiero buduje wyobrażenie o sobie i świecie wokół. Uczeń objęty wsparciem ma często więcej zajęć niż jego rówieśnicy. Posiada jednocześnie takie same potrzeby oraz prawo do rozrywki i wypoczynku.

Czasami rodzice, nawet podświadomie, obwiniają siebie lub dziecko za jego niepowodzenia czy są zniecierpliwieni brakiem spektakularnych osiągnięć.

Pytanie o postępy bądź wyrażanie niezadowolenia z powodu ich braku mogą zburzyć wiarę dorastającego człowieka we własne siły i wpłynąć na obniżenie jego samooceny. Każde dziecko pragnie od rodziców uwagi i bezwarunkowej akceptacji, które nie są uzależnione od znakomitych ocen i sukcesów w takiej lub innej dziedzinie.

Rodzice wspierający zwracają uwagę na wkład pracy swojego dziecka, jego zaangażowanie w wykonywanie zadań, samopoczucie i zadowolenie. Chwalenie za postępy, wyznaczanie realnych, niewygórowanych celów i wspólne celebrowanie nawet najmniejszych sukcesów budują zaufanie i wzmacniają wiarę dziecka w możliwość odniesienia sukcesu. To dla niego także sygnał, że rodzice nie szukają w nim winy, a skupiają się na znalezieniu wyjścia z sytuacji. Przekonanie młodego człowieka o możliwości wpływania na własne życie będzie bezcenną umiejętnością w dorosłości.

Szkoła włączająca zapewnia wysoki poziom **współpracy między wszystkimi pracownikami a rodzicami**. Współpraca ta powinna skupiać się na dziecku i sprawnym przepływie informacji na jego temat. Jej celem jest także wsparcie nastoletniego ucznia w podejmowaniu systematycznej pracy i aktywnym udziale w zajęciach.

Zaangażowanie rodziców pomaga w ustaleniu wspólnych strategii postępowania. Niezależnie od tego, jakie potrzeby ma dziecko i na jakim etapie rozwoju się znajduje, obecność rodziców na jego drodze edukacyjnej jest niezwykle istotna. Stały kontakt na linii: rodzice – szkoła to większa szansa na skuteczne wsparcie ucznia i zauważenie pojawiających się trudności.

3. Etap oceny i weryfikacji udzielonego wsparcia oraz wykorzystywanych form pracy

Ocena skuteczności wsparcia udzielonego uczniowi pozwala na ewentualne zmiany w tym procesie. Nie zawsze zaproponowane zajęcia przynoszą pozytywne efekty. Refleksja na temat przeprowadzonych zajęć, atrakcyjności i skuteczności wybranych metod pracy to nieodłączny element pracy nauczyciela. **Ewaluacja zajęć to nie tylko informacja dla nauczyciela**, która pozwala mu doskonalić się w pracy. Także uczniowi daje ona okazję do chwili skupienia nad efektami własnego uczenia się i bardziej świadomego rozwoju.

Współpraca rodziców i nauczycieli w zakresie analizy efektów wsparcia oferowanego przez szkołę włączającą powinna prowadzić do **wspólnych wniosków**: opisu dotychczasowej pomocy, jej pozytywnych efektów, niepowodzeń oraz kierunków dalszych działań. Podmiotem współpracy jest dziecko i dlatego oddziaływanie środowiska szkolnego oraz domowego powinno być skoordynowane i oparte na wzajemnej odpowiedzialności i obustronnym zaangażowaniu.

IV. Jak będą przebiegać procedury edukacyjne w szkole Twojego dziecka?

1. Nawiązanie relacji z Twoim dzieckiem przez nauczyciela pierwszym krokiem do relacji rówieśniczych

Nawiązanie relacji zależy od bardzo wielu czynników, m.in. od posiadanych doświadczeń i osobistych predyspozycji. Nastolatek nawiązuje w szkole relacje z nauczycielami oraz bardzo silne relacje z rówieśnikami.

Relacje z nauczycielami nastoletnia osoba wzoruje na relacjach z rodzicami. Stąd potrzeba pozytywnych wzorców i opisu właściwych zachowań. Same zakazy dla młodego człowieka są niezrozumiałe.

Zachowania wobec rówieśników w szkole zależą od wcześniejszych doświadczeń. Łatwiej jest wchodzić w szkolne kontakty młodzieży utrzymującej relacje przyjacielskie z rówieśnikami. Warto porozmawiać ze swoim nastoletnim dzieckiem o nowej sytuacji: wejścia w rolę ucznia lub uczennicy szkoły ponadpodstawowej, koleżanki czy kolegi. Relacje rówieśnicze są bardzo ważne dla rozwoju młodzieży. Grupa wpływa na postrzeganie siebie i budowanie poczucia własnej wartości. Odrzucenie przez kolegów i koleżanki ze szkoły jest bardzo trudnym doświadczeniem.

Szkoła włączająca dba o **dobre relacje**. Akceptacja różnorodności, integrowanie uczniów w klasach, troska o całą społeczność szkoły, uwrażliwianie na różnorodne problemy społeczne, postawa odpowiedzialności – to tylko niektóre z celów wychowawczych szkoły. Rodzice jako ich współtwórcy mogą proponować pożądane społecznie zachowania i włączać się w ich utrwalanie.

Nastoletnie dziecko potrzebuje rozmowy. Jeżeli rodziców niepokoi coś, co dotyczy jego kontaktów z rówieśnikami, mogą skierować rozmowę na temat przyjaźni i antypatii. Taka rozmowa nie powinna utrwalać w młodej osobie **poczucia winy**, skłaniać jej do **siłowych rozwiązań** konfliktu, sugerować **izolowania** kogokolwiek. Należy akceptować wszystkie emocje, które dziecko przeżywa, ale jednocześnie skłaniać je do podejmowania przemyślanych i pozbawionych emocji decyzji. Ważne, żeby młody człowiek przede wszystkim zaakceptował siebie oraz umiał zaprezentować swoje umiejętności i talenty. A także by potrafił rozmawiać o swoich emocjach i przyjmować zarówno uwagi krytyczne, jak i pochwały.

2. Uniwersalne projektowanie w procesie wychowawczym

W nauczaniu włączającym nauczyciel stosuje elastyczne metody dydaktyczne skierowane do wszystkich uczniów w klasie. By zminimalizować potencjalne bariery ograniczające udział młodzieży w lekcji i rozumienie treści nauczania, wykorzystywana jest metodyka uniwersalnego projektowania (UDL – ang. *Universal Design for Learning*). Propaguje ona tzw. **tekst łatwy do czytania i rozumienia** oraz **dwutorowe prezentowanie poleceń** uczniom (poprzez komunikat dźwiękowy i wyświetlany tekst). Tym samym programy, materiały edukacyjne, sposoby prowadzenia zajęć umożliwiają aktywny udział w zajęciach wszystkim uczniom, z uwzględnieniem zróżnicowania ich potrzeb.

Metodyka projektowania uniwersalnego opiera się na następujących założeniach:

- sposoby przekazywania informacji w czasie zajęć są różnorodne, angażują wiele zmysłów;
- materiały dla uczniów są przygotowane w sposób prosty, czytelny i intuicyjny;
- przestrzeń w szkole jest łatwo dostępna, a wysiłek fizyczny niezbyt obciążający;
- uczniowie mają możliwość prezentowania wiedzy i umiejętności w wybrany przez siebie sposób;
- poszukuje się skutecznych sposobów motywowania uczniów do pracy.

Stosowanie tych zasad pozwala każdemu uczniowi angażować się w zajęcia i osiągać sukcesy na miarę własnych możliwości, bez ryzyka stygmatyzowania. Podejście to uwzględnia **różnorodność w nabywaniu wiedzy**, co wynika z różnych możliwości intelektualnych, predyspozycji psychofizycznych, zainteresowań czy talentów uczniów.

Uniwersalne projektowanie nie zastępuje zajęć specjalistycznych czy pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Zasady te przekładają się na jakość edukacji dla wszystkich.

3. Dostosowania do potrzeb grup i poszczególnych uczniów

Dostosowanie to **wykorzystanie zasobów i uzdolnień dziecka do pokonywania trudności**. Wszelkie dostosowania do potrzeb uczniów powinny wynikać z gruntownej znajomości ich możliwości i specyfiki funkcjonowania. Wyzwaniem dla nauczycieli, którzy realizują model edukacji włączającej, jest takie zorganizowanie zajęć, aby postawione uczniom zadania były rozwijające, umożliwiały osiągnięcie założonych celów edukacyjnych, ale też nie były zbyt trudne i zniechęcające.

Dostosowania mogą dotyczyć metod pracy, materiałów edukacyjnych, organizacji zajęć czy wykorzystywanych środków technicznych. Treści podstawy programowej

są wspólne dla wszystkich uczniów. Jedyny wyjątek stanowi osobna podstawa programowa dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, a także sprzężeniem tej niepełnosprawności.

Nauczyciele powinni wnikliwie zapoznać się z wszelką dokumentacją, jaką rodzice udostępnią szkole, oraz prowadzić obserwację i analizę potrzeb ucznia. Ważne są również **informacje od rodziców** o codziennym funkcjonowaniu dziecka, przebiegu jego wcześniejszego rozwoju, stanie zdrowia, wypracowanych zasadach i udogodnieniach sprawdzających się w domu rodzinnym.

Zadaniem nauczycieli jest tworzenie takich sytuacji uczenia, aby żaden nastoletni uczeń nie czuł się wykluczony. W przypadku potrzeb, które wynikają z określonych dysfunkcji, konieczne jest dostosowanie do możliwości psychofizycznych ucznia takich elementów jak: otoczenie, sposoby efektywnej komunikacji, metody i formy realizacji treści nauczania, stosowane środki dydaktyczne, wymagania edukacyjne wynikające z realizowanego programu nauczania.

Współpraca uczniów w zróżnicowanym zespole klasowym ćwiczy umiejętność **dzielenia się zadaniami i wzajemnego wspierania się w ich wykonywaniu**. Poprzez wspólne zadania uczniowie lepiej rozumieją swoje ograniczenia i mają szansę zauważyć indywidualne zainteresowania i talenty.

4. Sposoby motywowania do nauki i aktywności

Motywacja wewnętrzna to wypadkowa zaangażowania ucznia, wpływu rodziny i wsparcia ze strony szkoły. Motywowanie do nauki i aktywności rozpoczyna się od oswojenia nastolatka z tym, że **ma własne zadania i ponosi odpowiedzialność za ich realizację**. Jednak aby te działania przyniosły efekty, relacja dziecka z rodzicami musi być oparta na szacunku, dobrej komunikacji i konsekwencji. Moralizatorstwo, zewnętrzny system nagród i kar mogą dawać skutki odwrotne do zamierzonych.

Pierwszym zadaniem rodziców jest rozpoznanie powodów, dla których nastolatek ma obniżoną motywację do nauki i wykazuje niechęć do podejmowania aktywności. Warto zadbać o dobrą komunikację z nauczycielami i reagować na pierwsze niepokojące sygnały. Nie należy czekać na nawarstwienie się zaległości lub eskalację napięć w kontaktach społecznych dziecka.

Przyczyn **niechęci do nauki** może być wiele. Oto niektóre z nich:

- brak wyrobionego nawyku systematycznego uczenia się i planowania pracy;
- złe doświadczenia w kontaktach z rówieśnikami (np. wyśmiewanie, ośmieszanie) albo z nauczycielami;

- brak konsekwencji ze strony rodziców oraz przypominanie dziecku o obowiązkach szkolnych, gdy pojawiają się niepowodzenia, co wywołuje bunt i pogłębia niechęć do nauki;
- ciągła krytyka i zbyt wygórowane ambicje rodziców, z którymi nastolatek nie jest w stanie sobie poradzić.

Jeśli rodzice znają przyczyny niechęci dziecka do nauki, mogą podjąć działania w celu ich wyeliminowania. Nawyki kształtują się przez cały okres szkolny. Wyręczanie dziecka w pracach domowych (zamiast wspierania go w planowaniu i realizacji zadań) prowadzi do rezygnacji z wysiłku i uczy postawy wyczekiwania na pomoc dorosłych. Nie można oczekiwać, że dziecko w którymś momencie samo dorośnie do samodzielności. Nauka jest zadaniem wymagającym i trudnym. Wydaje się młodemu człowiekowi mniej atrakcyjna niż gry komputerowe lub śledzenie losów internetowych idoli.

Jak zatem wspierać nastoletnie dziecko w podejmowaniu aktywności? Warto **wspólnie zaprojektować plan dnia**. Ważne, żeby brać pod uwagę opinię nastolatka, jego prawo do wypoczynku i rozwijania zainteresowań pozaszkolnych. Planowanie pracy nie powinno kojarzyć się z karą, lecz usprawnieniem, które pomoże w zachowaniu równowagi między obowiązkami a innymi aktywnościami młodego człowieka. Ustalenie planu nie może być jednorazowe. Nastolatek oczekuje od rodziców jasnych zasad i pomocy w ich przestrzeganiu. Rozmowa o tym, jak sprawdza się praca z planem dnia i co ewentualnie warto w nim zmienić, a także monitorowanie, czy dziecko faktycznie wdraża ustalenia – to podstawowe zadania rodziców. Gotowość dorosłych do wspólnego poszukiwania rozwiązań w trudnych sytuacjach i wspieranie dorastającego dziecka w realizacji zobowiązań dają mu poczucie bezpieczeństwa i pewność, że poradzi sobie z każdą przeszkodą.

Jeśli u podstaw niechęci do nauki leżą złe doświadczenia w szkolnych relacjach interpersonalnych, należy **wzmocnić poczucie bezpieczeństwa** nastolatka. Warto też wybrać się do wychowawcy lub specjalisty i o tym porozmawiać.

Motywowanie młodej osoby do pracy to przede wszystkim dobry przykład ze strony rodziców. Jeżeli nastolatek słyszy zupełnie co innego, niż obserwuje w zachowaniach rodziców, nie będzie brał ich słów na poważnie.

Mając prawie dorosłe dziecko, należy zwracać uwagę na jego plany na przyszłość. Rozmowa o wymarzonym zawodzie, ułatwienie kontaktu z osobą, która taki zawód wykonuje, a także uświadomienie dziecku, jaką drogę należy pokonać do zdobycia tego zawodu, to dobre sposoby motywowania. Warto pokazywać młodemu człowiekowi, że

nauka jest fascynująca. Wspólne zainteresowania, czas spędzony razem, chęć poznania opinii nastolatka także należą do metod budowania ciekawości świata.

Należy **unikać zbyt wygórowanych wymagań**. Uczeń o sprecyzowanych zainteresowaniach nie musi mieć samych szóstek. Złym pomysłem jest także pozbawianie dziecka danych przywilejów po odkryciu szkolnych niepowodzeń. Taka reakcja rodziców sprawi, że niechęć nastolatka do nauki tylko się pogłębi.

Lepiej też **unikać krytyki i porównywania dziecka do innych** osób, szczególnie do rodzeństwa, ponieważ to niszczy jego wiarę w siebie. Nie wolno również krytykować nauczycieli i ich metod pracy w obecności nastoletniego dziecka. W ten sposób podważa się ich autorytet w jego oczach. Nieporozumienia pomiędzy nauczycielami a rodzicami nie powinny zmieniać przekonania ucznia, że jest otoczony dorosłymi, którzy wspólnie pracują dla jego dobra.

Podstawą motywowania dziecka do nauki jest **dobra relacja**. Rozmowy o jego samopoczuciu, kontaktach z rówieśnikami, osiągnięciach i niepowodzeniach muszą odbywać się w atmosferze pełnego bezpieczeństwa i akceptacji. O niepowodzeniach warto rozmawiać w kontekście planów na przyszłość, tak aby zachęcać nastolatka do wysiłku i wspierać w przełamywaniu trudności. Dobrze jest mówić o możliwych konsekwencjach różnych zachowań, bo młody człowiek nie zawsze zdaje sobie z nich sprawę. Rodzice mogą odwoływać się do własnych doświadczeń i pokazywać, że także podejmują różne zobowiązania, planują ich realizację i czasem, mimo wysiłku, nie osiągają założonych rezultatów. Dziecko na ich przykładzie będzie mogło się przekonać, co należy wtedy zrobić, jak radzić sobie z trudnymi emocjami i jak walczyć ze stresem.

Rodzice ucznia z niepełnosprawnością, specyficznymi trudnościami w uczeniu się lub chorobami przewlekłymi muszą zawsze pamiętać o wspieraniu go i **stawianiu zadań adekwatnych do jego możliwości**. Nie powinni go wyręczać ani postrzegać jedynie przez pryzmat trudności, z jakimi żyje. Podobnie jak wszyscy jego rówieśnicy ma on swoje zainteresowania i ambicje, które warto rozwijać mądrymi wymaganiami.

Atmosfera akceptacji i szacunku, informacje zwrotne od nauczycieli, a nie tylko oceny wyrażone stopniami – to założenia szkoły włączającej. Proces uczenia się trwa całe życie. Ma powtarzające się etapy, a jego efekty zależą od wysiłku włożonego zarówno przez uczącego się, jak i osobę uczącą.

5. Weryfikowanie osiągnięć uczniów

Poprawnie zaplanowany proces edukacyjny obejmuje postawienie celów uczenia się, dostarczenie nowych wiadomości w zróżnicowanej i angażującej wiele zmysłów formie, odwołanie do praktyki życia codziennego, wyćwiczenie nabytych wiadomości i umiejętności, kontrolę wiadomości i umiejętności.

Etap weryfikowania wiedzy, zgodnie z założeniami uniwersalnego projektowania, charakteryzuje się dowolnością i różnorodnością prezentowania zdobytych przez uczniów wiadomości i umiejętności. W trakcie zajęć nauczyciel powinien umożliwić im stosowanie różnych form przedstawiania efektów pracy.

Ocena nie określa wartości dziecka. Pokazuje tylko, w jakim miejscu na ścieżce edukacji znajduje się ono w danej chwili. Tak musi być odbierana zarówno przez niego, jak i wspierających rodziców. Każdy uczeń powinien rywalizować jedynie z samym sobą, pokonywać własne trudności lub brak chęci do wysiłku. Ocena to element wsparcia w tym procesie.

Jeżeli dziecko boi się kontroli wiadomości i ma problem z opanowaniem całej partii materiału, koniecznie trzeba ustalić z nauczycielami najlepszą dla niego formę weryfikacji wiedzy oraz podział materiału na mniejsze partie.

6. Twoja rola w procesie edukacyjnym i prawo do wsparcia ze strony szkoły

Na każdym etapie nauki dziecko i jego rodzice mają prawo do wsparcia ze strony szkoły. Zarówno przepisy prawa, jak i praktyka określają zakres współpracy i pomocy. Powinny być one adekwatne do potrzeb. Szkoła stara się nie ingerować w prawo rodziców do wychowania dziecka zgodnie z wyznawanymi wartościami i preferowanymi postawami. Jednak **dobro dziecka jest absolutnym priorytetem** wszelkich działań nauczycieli. Jeżeli zachodzi podejrzenie, że jest ono zagrożone, szkoła ma obowiązek nawiązać współpracę z policją lub sądem rodzinnym w zakresie rozpoznania sytuacji.

Rolą rodziców jest **baczna obserwacja zachowań dziecka**. Ważne jest także stałe monitorowanie jego samopoczucia i analiza wypowiedzi na temat szkoły, uczenia się i relacji społecznych. Niepokojące sygnały powinny skłaniać rodziców do kontaktu z nauczycielami, specjalistami szkolnymi czy dyrektorem. Wczesne zauważenie problemu daje duże szanse na odpowiednie i zgodne z potrzebami wsparcie nastoletniego ucznia.

W ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej możliwe są również konsultacje i warsztaty dla rodziców. Jeżeli pojawia się potrzeba takiego wsparcia, warto zwrócić się do dyrektora o jego zorganizowanie.

Rodzice są partnerami szkoły włączającej. Zakres tej współpracy jest precyzyjnie określony: od przygotowania dziecka do wejścia w grupę, poprzez podtrzymywanie jego motywacji do nauki oraz rozwijanie ciekawości świata i aspiracji edukacyjnych, aż po wspieranie go w pokonywaniu trudności. Efektywna komunikacja oraz dobra, harmonijna współpraca szkoły i domu rodzinnego pokazują młodemu człowiekowi, że jest on najważniejszy w procesie edukacji.

V. Jak będzie przebiegać proces wychowawczy w szkole Twojego dziecka?

Szkoła włączająca i zróżnicowane klasy to najlepsze, bo naturalne, środowisko do wychowania dojrzałego emocjonalnie człowieka. Standardem pracy szkoły włączającej jest **budowanie klimatu współpracy, akceptacji i szacunku**. Przebywanie w zróżnicowanej grupie uwrażliwia na potrzeby innych, pozwala dostrzec ich potencjał i zrozumieć problemy, z jakimi się borykają. Tym samym daje możliwość zauważenia barier i trudności, które trzeba pokonać na drodze do celu. Te naturalnie kształtowane wrażliwość i hart ducha najlepiej przygotowują młodego człowieka do wyzwań dorosłości. Zadaniem szkoły jest udzielanie każdemu uczniowi wsparcia, jakiego potrzebuje, żeby mógł znaleźć swoje miejsce w zróżnicowanej klasie i zbudować poczucie własnej tożsamości.

Rodzice mają decydujący głos w ostatecznym ustaleniu kształtu programu wychowawczego szkoły. W ankietach przeprowadzanych przez szkołę mogą oni wskazać kierunki pracy profilaktycznej, które będą odpowiedzią na zagrożenia występujące w miejscu zamieszkania dzieci. Gruntowana **wiedza o oczekiwaniach rodziców** daje podstawę do optymalnego zaplanowania działań profilaktycznych.

Kierunki pracy wychowawczej to działania wynikające zwykle z misji szkoły i zapisów w jej statucie, które precyzują, jakie wartości są dla jej społeczności najważniejsze. Jeżeli rodzice chcieliby rozwijać ten katalog działań, to mają do tego prawo.

Ostateczny kształt działań wychowawczych i profilaktycznych precyzuje **szkolny program wychowawczo-profilaktyczny**, który uchwalany jest przez rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną. Na podstawie tego programu wychowawcy opracowują plany pracy wychowawczej dostosowane do swoich uczniów oraz potrzeb i specyfiki poszczególnych klas. Warto włączyć się w działania wychowawcze w klasie własnego dziecka, ponieważ przykład rodziców najlepiej pokazuje, jak ważna jest aktywność społeczna, wrażliwość na potrzeby innych, poszanowanie wartości, historii i tradycji. Ustalenie kierunków działań wychowawczych i profilaktycznych wspólnie ze szkołą jest najskuteczniejszym sposobem kreowania pożądanych społecznie postaw uczniów.

VI. Jakiego wsparcia możesz oczekiwać od poradni psychologiczno-pedagogicznej?

Publiczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne udzielają pomocy psychologiczno-pedagogicznej, prowadzą doradztwo zawodowe oraz wspierają rodziców i nauczycieli w zakresie wychowywania i kształcenia. Działania te obejmują m.in.:

- diagnozowanie młodzieży;
- wydawanie opinii i orzeczeń dotyczących kształcenia i wychowania;
- udzielanie pomocy bezpośredniej uczniom i rodzicom;
- prowadzenie zajęć profilaktycznych oraz wspierających wychowawczą i edukacyjną funkcję szkoły;
- doradztwo na rzecz nauczycieli w rozwiązywaniu problemów dydaktyczno-wychowawczych.

Każdy rodzic z dzieckiem może skorzystać z pomocy publicznej poradni psychologiczno-pedagogicznej. Jest ona nieodpłatna. W przypadku działań kierowanych do ucznia lub rodzica konieczny jest wniosek rodzica (albo pełnoletniego ucznia). Skorzystanie z pomocy jest dobrowolne, co oznacza, że decyzja o jej przyjęciu należy wyłącznie do rodzica (lub pełnoletniego ucznia).

W systemie oświaty działają również **niepubliczne poradnie psychologiczno-pedagogiczne**, które udzielają wsparcia dziecku i rodzinie. Nie mają one jednak pełnych uprawnień publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych. Mogą np. sporządzać określone opinie, ale nie wydają orzeczeń.

VII. Jaka jest rola Twojego dziecka w tym całym procesie i jak mu możesz pomóc w pełnieniu tej roli?

Podstawowym prawem i obowiązkiem każdego nastolatka jest nauka. **Do ukończenia 18. roku życia jest ona obowiązkowa**, a nad wypełnianiem tego obowiązku powinni czuwać rodzice. Publiczne szkoły zapewniają bezpłatną edukację i wsparcie.

Prawem rodziców ucznia kończącego szkołę podstawową jest pomoc w wyborze szkoły ponadpodstawowej dla niego. Ten wybór to dla nastolatka ważna decyzja, która może wpłynąć na jego rozwój i całą przyszłość. Rodzice powinni uwzględnić zarówno zainteresowania, aspiracje, możliwości psychofizyczne, potrzeby edukacyjne swojego dziecka, jak i ofertę edukacyjną, kadrę pedagogiczną, warunki, jakie oferuje potencjalna szkoła. Współpraca ze swoim dzieckiem i rozmowy z nim na temat preferencji edukacyjnych są kluczowe przy dokonywaniu tego ważnego wyboru.

Warto pamiętać, że każdy uczeń ma określone prawa i obowiązki, które szczegółowo opisuje **statut szkoły**. Warto się z nim szczegółowo zapoznać. Cały opisany tam system ma wspierać ucznia i umożliwiać mu rozwój na miarę jego możliwości. Obliczony jest na zapewnienie równego dostępu do edukacji i pomocy.

Wsparcie ucznia to jednocześnie realizowanie podstawowych **praw i obowiązków rodzicielskich**. Należą do nich:

- prawo dostępu do wszelkich informacji o dziecku;
- prawo dostępu do możliwych form wsparcia oraz instytucji (także poza szkołą), które mogą świadczyć pomoc na rzecz dziecka;
- zaangażowanie (na zasadzie partnerstwa) w naukę dziecka, jego motywowanie, pokonywanie trudności;
- realny wpływ na realizowaną w szkole działalność wychowawczą i profilaktyczną.

Rodzice **kształtują i definiują tożsamość swojego dorastającego dziecka** oraz odgrywają kluczową rolę w dbaniu o jego zdrowie psychiczne. Ich zadaniem jest wzmacnianie wszystkiego, co w dziecku pozytywne, dostrzeganie każdego jego osiągnięcia, drobnego sukcesu, samodzielnego rozwiązania problemu. Warto wykorzystywać tego typu sytuacje, aby okazywać dziecku dumę z niego.

Profilaktyce zdrowia psychicznego i budowaniu poczucia wartości dziecka sprzyjają następujące działania:

- wyrażanie i okazywanie mu miłości i czułości;
- ustanawianie klarownych granic;
- zaznajamianie dziecka z zasadami życia społecznego;
- komunikowanie mu oczekiwań i tłumaczenie, dlaczego są istotne;

- umożliwianie mu samodzielności;
- wiara w jego kompetencje i potencjał;
- zgoda na przejawianie przez dziecko własnej inicjatywy, podejmowanie działań i samodzielne kontrolowanie ich skutków;
- wiara w dobroć dziecka;
- akceptacja jego uczuć, zarówno tych pozytywnych, jak i negatywnych;
- udzielanie mu wskazówek dotyczących radzenia sobie z trudnymi emocjami;
- rozwijanie u dziecka umiejętności przyjmowania krytyki i komplementów;
- docenianie jego wysiłków, nawet jeśli nie zawsze osiąga sukcesy;
- poszanowanie jego opinii i potrzeb, które mogą różnić się od rodzicielskich;
- przyznawanie się rodziców do własnych błędów i przeproszanie;
- zachowanie przez rodziców dystansu i poczucia humoru wobec siebie.

Działania te wspierają kształtowanie pozytywnej tożsamości młodego człowieka i umożliwiają mu rozwijanie wiary we własne możliwości. Pokazują, że uczucie bezradności to tylko chwilowy stan, który można przezwyciężyć działaniami i w ten sposób odzyskać kontrolę nad własnym życiem.

VIII. Jak omijać rafy we współpracy ze szkołą i poradnią?

Priorytetem współpracy rodziców ze szkołą i poradnią psychologiczno-pedagogiczną jest zawsze dobro młodego człowieka. Fundamentem tego współdziałania jest wzajemne zaufanie, zaangażowanie, określenie wspólnych celów oraz wskazanie osób odpowiedzialnych za ich realizację. Ważną rolę odgrywa stałość, regularność kontaktów rodziców z nauczycielami i specjalistami. Równie istotne jest **uważne obserwowanie przez rodziców zachowania swojego dziecka**, monitorowanie jego postępów i reagowanie w przypadku jakichkolwiek powodów do niepokoju. Gdy się one pojawią, należy wspólnie z nauczycielami i specjalistami poszukać optymalnych sposobów przeciwdziałania im.

Na etapie diagnozy i planowania pracy z uczniem **kluczową rolę odgrywają rodzice**, którzy dysponują najpełniejszą wiedzą na temat swojego dziecka. Warto pamiętać o szczerym komunikowaniu swoich opinii i odczuć. Także możliwość wywiązania się ze zobowiązań musi być przedstawiana otwarcie, żeby zapobiec wzajemnemu oskarżaniu się o brak zaangażowania. Dlatego jeśli jakieś ustalenia kolidują ze zobowiązaniami rodziców, powinni o tym jasno powiedzieć i przesunąć planowane działanie.

Rodzice nie mogą zakładać, że nauczyciele i specjaliści mają tę samą wiedzę co oni. Jeżeli rodzice wiedzą o potrzebach swojego dziecka, które powinny być zaspokojone, muszą o tym poinformować szkołę. Podobnie jeśli w domu sprawdziły się jakieś sposoby wsparcia, to warto przedyskutować z nauczycielami, czy można wdrożyć je również do pracy w szkole.

Jednym z warunków dobrej współpracy jest **wspólne celebrowanie sukcesów** nastolatka. Warto mówić o pozytywnych zmianach, efektach zaplanowanych i wdrożonych działań. Skuteczne wsparcie wymaga zaangażowania i wysiłku, stąd każdy sukces powinien dawać satysfakcję z wykonanej pracy.

Podjęcie współpracy między rodzicami i nauczycielami to jasny sygnał dla dorastającego człowieka, że nie jest sam, że dorośli go wspierają, ponieważ jest dla nich ważny. To cenna nauka, nawet jeżeli pojawią się niepowodzenia i błędy. Można je przecież wykorzystać do zmiany na lepsze.

IX. Gdzie szukać pomocy, jeśli coś nie działa tak, jak powinno?

Każdy młody człowiek może napotkać w toku nauki trudność, do przezwyciężenia której będzie potrzebował wsparcia ze strony rodziców i nauczycieli. Szybko i skutecznie udzielona pomoc sprawi, że trudność pozostanie tylko epizodem, który nie wpłynie na efekty nauki czy samoocenę ucznia.

Pierwsze kroki w sytuacjach trudnych należy skierować do **wychowawcy lub specjalistów szkolnych**. Dobrze jest skonsultować z nimi plan wspólnych działań wspierających i monitorować ich efekty poprzez stały kontakt.

Warto pamiętać, że istnieje wiele **instytucji mających na celu ochronę praw dziecka oraz ucznia**. Są to m.in. Rzecznik Praw Dziecka i właściwy terytorialnie kurator oświaty. Jednak zawiadomienie tych instytucji o nieprawidłowości zawsze powinno być poprzedzone próbą rozwiązania sytuacji poprzez dialog między nauczycielami i rodzicami.

Najpełniejsze przygotowanie do życia w społeczeństwie daje nauka i budowanie relacji społecznych w zróżnicowanych grupach. To naturalny proces, który jest wspierany poprzez wzajemny wpływ ludzi na siebie. Uczenie się przez naśladowanie, a także wzajemne uzupełnianie się dzięki różnorodnym talentom i zainteresowaniom to warunki do optymalnego rozwoju młodego człowieka. Zadaniem rodziców jest czuwanie nad prawidłowym przebiegiem tego procesu z poszanowaniem praw dziecka do życia i rozwoju w bezpiecznym i wspierającym środowisku.

Ośrodek Rozwoju Edukacji
Aleje Ujazdowskie 28
00-478 Warszawa
tel. 22 345 37 00
www.ore.edu.pl